

Buzás Gábor

Alapjogok és rendészet – A személyi szabadság korlátozása

„(1) Mindenkinek joga van a szabadsághoz és a személyi biztonsághoz.

(2) Senkit nem lehet szabadságától másként, mint törvényben meghatározott okokból és törvényben meghatározott eljárás alapján megfosztani. Tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés csak szándékos, erőszakos bűncselekmény elkövetése miatt szabható ki.

(3) A bűncselekmény elkövetésével gyanúsított és őrizetbe vett személyt a lehető legrövidebb időn belül szabadon kell bocsátani, vagy bíróság elé kell állítani. A bíróság köteles az elé állított személyt meghallgatni és írásbeli indokolással ellátott határozatban szabadlábra helyezéséről vagy letartóztatásáról haladéktalanul dönteni.

(4) Akinek szabadságát alaptalanul vagy törvénysértően korlátozták, kárának megtérítésére jogosult.”¹

A szabadságjogok, alapjogok kialakulása óta ezek korlátozása, csorbítása is végigkíséri a jogfejlődést.² Ha a rendőri intézkedések vizsgálatát tűzzük ki célul, az alapjogok – leginkább azok korlátozása kapcsán – nem hagyhatók ki írásunkból. A rendőri intézkedések nagy részének szükségszerű eleme a személyi szabadság korlátozása. Természetesen ez nem öncélú beavatkozás, hanem az Alaptörvényből fakadó törvényes cél elérésének eszközeihez társuló jogkövetkezmény. Fontos tehát, hogy a rendőrség működését meghatározó jogszabályok garantálják a korlátozás arányos és szükséges megvalósulását, illetve a szükségtelen túllépés esetére alkalmazható jogorvoslati eszközöket.

¹ Alaptörvény IV. cikk.

² A jogfejlődésnek említésre méltó fejezete, a közelmúlt meghatározó része a koronavírus időszak, amikor sajátosan alakult ezen jogok érvényesülése. Erről bővebben: SKORKA 2020: 176–178.

„A szabadságjogok egyik csoportját alkotják a személyi szabadságjogok. A személyi szabadságjogok az emberi jogok első generációjához tartoznak, és a szabadságjogok külön, jellegzetes csoportját alkotják a közhatalom viszonylatában. A személyi szabadságjogok családja történetileg az állami beavatkozást tilalmazva, az államhatalom törvényekben megjelenő jogi korlátjaként alakult ki. Későbbi fejlemény, hogy a már ősellenség állam másokkal szemben is védi – pozitív cselekvéseivel – a polgárok személyi szabadságát.”

„Az alapjogok természetjogi felfogása szerint az embernek joga van a szabadsághoz és a tulajdonhoz pusztán azért, mert embernek született. Ezeket a jogokat az ember nem a hatalomtól kapta, hanem öröktől létező jogok, amelyeket az állam nem vehet el.”³

A következő jogokat szokás személyi szabadságjogként elismerni:

- az élethez, az emberi méltósághoz, a testi épséghez, integritáshoz, az egészséghez való jog;
- az önkényes szabadságmegvonással szembeni védelem, a magánélet mindenoldali védelme (magánlakás, magántitok, családi élet sérthetetlensége);
- a mozgásszabadság, az állampolgársághoz való jog;
- a jogképesség, a személyiségvédelem, a személyiségi jogok;
- a tulajdonhoz való jog.

„Az önkényes szabadságmegvonással szembeni védelem az egyik legősbibb alkotmányos követelménynek számít, az alkotmányos demokráciák evidenciája.”⁴

„Az alapjogok érvényesülésének egyik mellőzhetetlen feltétele, hogy az alkotmány pontosan és korszerűen határozza meg a korlátozás lehetőségét, feltételeit, módzatait és határait.”⁵

A rendőri intézkedéseket meghatározó jogszabályok és egyéb normatív eszközök – több-kevesebb sikerrel – a fenti elvek szem előtt tartásával szabályozzák a személyes szabadságot korlátozó rendőri intézkedéseket. A személyi szabadságot korlátozó intézkedések szabályozásának változása, más rendőri intézkedésekhez viszonyítva, lényegesen több különbséget mutat. A hatályos rendelkezések ismeretében a korábbi szabályozás – különösen a második világháborút megelőző időszakban – bonyolultnak, sok esetben ellentmondónak tűnik. A mai szabályokkal ellentétben az egyes szerzők kénytelenek voltak

³ HALÁSZ 2018: 223.

⁴ KUKORELLI 1998: 146.

⁵ ÁDÁM 1996: 437.

a különféle intézkedéseket egymástól elhatárolni. Fontos megjegyezni, hogy az Alaptörvény rendelkezései szerint különleges jogrendben – amely a hadiállapot, a szükségállapot és a veszélyhelyzet⁶ – az alapvető jogok gyakorlásának korlátozására eltérő szabályok alkalmazhatók.⁷

A személyi szabadságot korlátozó rendőri intézkedések szabályai ma világosabb, egyértelműbb rendelkezéseket tartalmaznak. A rendőrségről szóló törvény az intézkedések között rendelkezik a rendőr magánlakásban, illetve közterületnek nem minősülő egyéb helyen foganatosított intézkedéseiről.⁸

A vizsgált intézkedések a következők: előállítás, elővezetés, elfogás, bekísérés.

A hatályos szabályozás szerint: „A rendőr a további intézkedés megtétele céljából elfogja és az illetékes hatóság elé állítja azt,

- a) akit szándékos bűncselekmény elkövetésén tetten értek;
- b) aki ellen elfogatóparancsot, nemzetközi elfogatóparancsot, illetve európai elfogatóparancsot adtak ki;
- c) akinek őrizetét, letartóztatását, előzetes kényszergyógykezelését, illetve elmeállapotának megfigyelését rendelték el;
- d) aki az őrizet, a letartóztatás, az ideiglenes kiadatási letartóztatás, a kiadatási letartóztatás, az ideiglenes átadási letartóztatás, az átadási letartóztatás, az ideiglenes végrehajtási letartóztatás, a szabadságvesztés vagy az elzárás végrehajtása során megszökött, vagy a fogvatartás helyéről engedéllyel eltávozva oda nem tért vissza, az olyan bűnügyi felügyelet szabályait, amelynek során a bíróság a terhelt számára előírta, hogy meghatározott területet, lakást, egyéb helyiséget, intézményt vagy ahhoz tartozó bekerített helyet engedély nélkül nem hagyhat el, valamint a távoltartás szabályait megszegte, illetve, aki az előzetes kényszergyógykezelés, az elmeállapotának megfigyelése, a kényszergyógykezelés vagy a javítóintézeti nevelés alól magát kivonta;
- e) akinek előállítását külön törvényben meghatározott feltételek alapján elrendelik;
- f) aki az ország területén jogellenesen tartózkodik;
- g) akinek a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvény (a továbbiakban: Bv. tv.) 38. § (5) bekezdése alapján büntetés-végrehajtási őrizete szükséges.

⁶ Alaptörvény 48. cikk.

⁷ Erről bővebben: BUZÁS 2022.

⁸ Rtv. 39. § / 1 / bekezdés.

- (2) A rendőr a hatóság vagy az illetékes szerv elé állíthatja azt,
- a) aki a rendőr felszólítására nem tudja magát hitelt érdemlően igazolni, vagy az igazolást megtagadja;
 - b) aki bűncselekmény elkövetésével gyanúsítható;
 - c) akitől bűncselekmény gyanúja vagy szabálysértés, valamint közúti közlekedéssel kapcsolatban kiszabható, közigazgatási bírsággal sújtandó szabályszegés bizonyítása érdekében vizeletvétel vagy véralkohol-vizsgálat céljából vérévétel, valamint műtétnek nem minősülő módon egyéb mintavétel szükséges;
 - d) aki a szülői felügyelet vagy a gyámság, valamint a nevelőszülőnél vagy gyermekotthonban történő elhelyezésének hatálya alól engedély nélkül kivonja magát, és azt a gyermeket, akinek a felkutatását és előállítását gyermek átadására irányuló bírósági végrehajtás során rendelték el;
 - e) aki a pártfogó felügyelet – külön törvényben meghatározott és a rendőrség hatáskörébe tartozó – szabályait megszegi;
 - f) aki a szabálysértést az abbagyásra irányuló felszólítás után is folytatja, illetőleg akivel szemben az eljárás azonnal lefolytatható, továbbá akitől tárgyi bizonyítási eszközt kell megszerezni, vagy elkobzás alá eső dolgot kell visszatartani;
 - g) akivel szemben ideiglenes megelőző távoltartás elrendelésének van helye;
 - h) akit a Schengeni Információs Rendszerben elhelyezett figyelmeztető jelzés alapján védelem alá kell helyezni.
- (3) A rendőrség az előállítással a személyi szabadságot csak a szükséges ideig, de legfeljebb 8 órán át korlátozhatja. Ha az előállítás célja még nem valósult meg, indokolt esetben ezt az időtartamot a rendőri szerv vezetője egy alkalommal 4 órával meghosszabbíthatja. Az előállítás időtartamát a rendőri intézkedés kezdetétől kell számítani.
- (4) Az előállítottat szóban vagy írásban az előállítás okáról tájékoztatni kell, és az előállítás időtartamáról részére igazolást kell kiállítani.
- (5) Nemzetközi szerződés rendelkezése alapján elfogott, illetőleg előállított külföldi személy személyi szabadsága legfeljebb az abban meghatározott időtartamig korlátozható.”⁹

⁹ 1994. évi XXXIV. törvény 33. §.

Tehát az elfogás és az előállítás, mint két – véleményem szerint – szervesen összetartozó intézkedés, a fenti egyértelmű szabályozás szerint alkalmazható a mai rendőrségi gyakorlatban. A korabeli szabályok sokszínűségére és bonyolultságára tett kijelentésemet a vizsgált jogszabályok ismertetésével, elemzésével az alábbiakban próbálom igazolni.

Az 1881. évi fővárosi rendőrségi törvény és az 1884. évi 43,972. B.M. sz. rendelet a fenti intézkedések általános és egyes részletes szabályait tartalmazza. További részletes meghatározását „nagyvonalúan” egy főkapitányi rendeletre bízta. A fővárosi rendőrségi törvény 16. §-a szerint: „Ha verekedés vagy népcsődület alkalmával, valamely bűntett vagy nagyobb beszámítás alá eső vétség követtetett el, a rendőrségi közeg jogosítva van mindazokat bekísérni, kik abban részt vettek vagy a részesség gyanújával alaposan terhelhetnek. Ha ez eszközölhető nem volna, a bekísérés egy vagy több tettes, vagy alaposan gyanúsítotttra szorítható.”

17. § A fővárosi rendőrség bekísérhet továbbá:

- a) ha a kihágást elkövető a rendőrségi közeg részéről történő megintás után is folytatja a kihágást;
- b) ha a kihágás olyan természetű, hogy az közbotrányt okozott, vagy ha az előidézett rendetlenség vagy csendzavarás csak a tettes elfogásával szüntethető meg;
- c) ha az illető a hivatalos kötelességét teljesítő rendőrségi közegnek tettleg ellenszegül, vagy azt bántalmazza;
- d) ha a kihágást elkövető, vagy az elkövetés alapos gyanújával terhelte egyén a rendőrségi közeg felhívására nevét vagy lakását be nem mondja, vagy ha a bemondás valódisága iránt a rendőrségi közegnek alapos gyanúja van; mely esetben az illető lakására mehet, vagy azt a legközelebbi rendőri állomásra kísérheti, mi a fél kívánságára és költségére kocsin is történhetik;
- e) ha a rendőrségi területéről kiutasított egyén a tilalom dacára visszajön.

További szabályokat *A rendőri őrség rendeltetése és hatásköre, szervezeti szabályzata és általános szolgálati utasítása* tárgyában kiadott 10,338/1892. eln. sz. főkapitányi rendelet tartalmaz:

9. § Az őrség tagjai jogosítva vannak letartóztatási rendelet vagy elfogatási parancs nélkül is, saját hatáskörükben elővezetéseket és bekíséréseket eszközölni:

- a) bűntettek vétségei és kihágások esetében;
- b) a közbiztonság és közrend fenntartása vagy helyreállítása érdekében;
- c) az előállítandó személy saját érdekében; azonban mindhárom esetben csak a következő szakaszokban meghatározott korlátok határain belül.

10. § Büntett esetében feltétlenül bekísérendő a tettes és társai, vagy azok, kik a fennforgó adatok szerint a tett elkövetésével alaposan gyanúsíthatók.

Alaposan gyanúsítható:

- a) aki a tett után futásnak ered;
- b) kinél bűnjelek találatnak, vagy ki a bűnjeleket elrejtteni vagy magától elhajítani akar;
- c) ki a büntett nyomait eltüntetni igyekszik.

11. § Vétség esetén a bekísérés csak akkor eszközölhető, ha:

- a) a tettes vagy gyanúsított futásnak ered, vagy a menekülésre előkészületeket tesz;
- b) ha a tettes vagy gyanúsított szabadlábbon hagyva, a nyomozat eredményét veszélyeztetné;
- c) ha a tettes vagy gyanúsított csavargó, avagy rovott előéletű egyén;
- d) ha a tettes vagy gyanúsított magát igazolni nem képes, vagy az igazolást megtagadja.

13. § Kihágás esetében bekísérendő:

- a) a rendőri felügyelet alatt álló vagy rovott előéletű egyének;
- b) csavargók, bohócok, alakosok, mutaványosok, utcai vagy korcsmai zenészek.

Az idézett szabályok a vizsgált rendőri intézkedéseket, a ma használt fogalmak szerint, eltérően és kissé összekeverve alkalmazzák. A fent idézett joganyag a bekísérés kifejezést a ma előállításként alkalmazott intézkedéssel közel azonos esetekben használja.

Mielőtt a későbbi szabályok elemzésébe kezdenék, meg kell magyaráznom az eltéréseket, illetve az egyes intézkedések fogalmát. Elsőként a hatályos szabályok az elővezetésről és a biztonsági intézkedésről:

„(1) A rendőr az elővezetést elrendelő határozatban vagy végzésben megjelölt személyt az abban megjelölt helyre kíséri vagy oda útba indítja.

(2) Ha az elővezetés másként nem teljesíthető, az elővezetett személyt a rendőrség a szükséges ideig – legfeljebb 12 óra időtartamra – vissza lehet tartani. A visszatartás időtartamának számítására az előállításra vonatkozó szabályokat kell alkalmazni.

(3) Az elővezetés elrendelésének törvényességéért az elrendelő a felelős.

(4) Ha az elővezetendő személy cselekvőképességet érintő gondnokság alatt áll, az elővezetés fogatosításának tervezett időpontjáról előzetesen

a gondnokot értesíteni kell, ha az a rendőri intézkedés foganatosítását nem akadályozza.

(5) A gondnok – értesítés ellenére történő – távol maradása esetén a rendőri intézkedés foganatosítására a gondnok távollétében kerül sor. A rendőrség a távolmaradás tényéről a szükséges intézkedések megtétele érdekében az illetékes gyámhatóságot értesíti.”¹⁰

„A rendőr az önveszélyes állapot vagy a személyeket, illetőleg az anyagi javakat közvetlenül fenyegető veszélyhelyzet megszüntetése, továbbá az államhatár védelme érdekében

- a) megteszi a veszélyhelyzet elhárításához, megszüntetéséhez haladéktalanul szükséges, a feladatkörébe tartozó intézkedéseket;
- b) intézkedik az önmagát vagy más veszélyeztető állapotban lévő személy orvosi vizsgálatára, és közreműködik az egészségügyi intézetbe történő szállításában;
- c) intézkedik az öngyilkosság lehetőség szerinti megakadályozására;
- d) közterületen vagy nyilvános helyen – ha az élet vagy a testi épség védelme megkívánja – intézkedik a magatehetetlen, önkívületben lévő, illetve erősen ittas vagy bódult személynek a lakására vagy kijózanító állomásra, egészségügyi intézetbe kíséréséről, illetőleg szállíttatásáról;
- e) területet lezárhat, és megakadályozhatja, hogy oda bárki belépjen vagy onnan távozzék, illetőleg az ott tartózkodókat távozásra kötelezheti.”¹¹

Laky Imre szerint az előállítás: „Az előállítás az, midőn a rendőr valakit öngigazolás, személyazonosság megállapítása céljából, vagy a közrend és közbiztonság (razzia), végül az illető saját érdekében az illetékes rendőrhatalóság elé állít.

Az előállítás természetéből kifolyólag e kifejezés nem használandó akkor, midőn valaki megbüntetés céljából kényszereszközök alkalmazásával vitetik be rendőr által a hatósághoz. Az már nem előállítás, hanem bekísérés lesz.”¹²

Az elővezetés: „Elővezetés alatt értendő az, midőn a rendőr írásban kiadott határozatra elővezeti azt, aki ellen a vizsgálóbíró, bíróság, kir. ügyész vagy rendőrhatalóság törvényes okból elővezetési parancsot adott ki.”¹³

¹⁰ 1994. évi XXXIV. törvény 34. §.

¹¹ 1994. évi XXXIV. törvény 37. §.

¹² LAKY 1901: 48.

¹³ LAKY 1901: 52.

A bekísérés: „A bekísérés az, midőn valakit, aki büntetendő cselekményen tetten éretett, avagy kihágás vagy vétség vagy büntett elkövetésével alaposan gyanúsítatik, vagy aki ellen köröző levél vagy elfogatási parancs adatott ki, vagy saját kezdeményezésre és saját felelősségére, vagy felsőbb utasításra, vagy magánfél indokolt felhívására törvényes alapon elfog, s a rendőr hatóság-hoz bekísér.”¹⁴

A fenti három fogalomból az elővezetés az, amelyiknek a jogi tartalma megegyezik a ma használttal. A bekísérés a mai előállítás fogalommal egyezik meg szinte teljes egészében. A bekísérés a hatályos törvényben nem szerepel, helyette a biztonsági intézkedést vezette be a jogalkotó, az eddig ismerttől teljesen eltérő tartalommal. Ebben az időszakban az elfogás sem különült el úgy, mint ahogy azt később szabályozták.

1939-ben az előállítást és bekísérést a következőképpen határozták meg: „Az előállítás megjelölést akkor használjuk, ha a rendőr valakit önigazolás, személyazonosság megállapítása, vagy általában a közbiztonság, avagy végül saját érdekében a hatóság elé állít.”¹⁵

„A bekísérés az előállítással szemben az, amikor a rendőr valakit, akit büntetendő cselekmény alapos gyanúja terhel, vagy akit köröznek, akár saját kezdeményezésből, akár felsőbb utasításra, vagy magánegyén megindokolt felhívására elfog és a hatósághoz bekísér.”¹⁶

Tehát ebben az időszakban a két fogalom tartalma azonos a negyven évvel korábbival, viszont már megjelenik az elfogás mint önálló intézkedés:

„A rendőri közegek, felsőbb hatóságok külön utasítása vagy rendelet nélkül is kötelesek elfogni és a rendőrhatalóság elé vezetni (bekísérni, előállítani) azt:

1. aki ellen a rendőri hatóság, vizsgálóbíró vagy bíróság által előzetes letartóztatás, illetőleg vizsgálati fogság van elrendelve, vagy aki ellen nyomozólevél vagy elfogatóparancs van kibocsátva;
2. aki büntetésének letöltése közben valamely letartóztatási helyről megszökött;
3. aki jogerős ítélettel kiutasítva vagy kitiltva van s ezen tilalmat a rendőri hatóság engedélye nélkül megszegi;

¹⁴ LAKY 1901: 53.

¹⁵ *A szolgálat szabályzat tankönyve* 1939: 50.

¹⁶ *A szolgálat szabályzat tankönyve* 1939: 51.

4. aki a bíróság által valamely helyen való tartózkodásra utasított vagy valamely helyen való tartózkodástól eltiltatott és ezen rendelkezést, illetve tilalmat megszegte;
5. aki tetten éretik.”¹⁷

Tehát az elfogás első ízben jelentkezik önállóan, viszont az ehhez szervesen kapcsolódó intézkedések kérdésében, jelesül hogy az elővezetés vagy előállítás, vagy bekísérés alkalmazandó, ez a szabályzat sem egyértelmű, hiszen a logikus előállítás helyett, mellett mindhárom lehetőséget felsorolja. Az is megállapítható, hogy a Laky Imre által leírt előállítás-bekísérés elhatárolásnak egyértelműen ellentmond a szabályzat. Az elfogás eseteit vizsgálva azonban már a ma hatályos szabályozásból ismert törvényi lehetőségek körvonalazódnak.

Most nézzük az 1977-es, 1985-ös és 1990-es¹⁸ szabályokat, hiszen a bekísérés később használt tartalma és egyértelmű megkülönböztetése az előállítástól (valakivel szemben saját érdekében történő intézkedés) önállóan, ezen szolgálati szabályzatokban jelenik meg.

„A bekísérés az a szolgálati tevékenység, amellyel a rendőr valakit azért korlátoz személyes szabadságában, hogy védelemben részesítse.

Be kell kísérni:

- a) a magával tehetetlen erősen ittas állapotban lévő személyt, ha közbotrányt nem okoz vagy a közbiztonságot nem zavarja, de a közterületről, illetve egyéb nyilvános helyről az eltávolítása szükséges;
- b) azt, aki öngyilkosságot kísérel meg vagy szándékozik elkövetni;
- c) az ön- és közveszélyes elmebeteget, vagy magatehetetlen, hajléktalan, bármely okból gyámolatlan személyt;
- d) az eltévedt vagy csavargó gyermeket (fiatalkorút);
- e) a tömeg által üldözött személyt, vagy akinek életét, testi épségét közvetlen veszély fenyegeti.”¹⁹

A bekísérés szabályai 1994-ig, tehát a rendőrségi törvény hatálybalépéséig nem változtak. A 24/1985. BM. parancssal kiadott és az 1/1990. (I. 10.) BM. rendelettel kihirdetett szolgálati szabályzatok szó szerint ugyanezt az öt pontban meghatározott rendelkezést tartalmazzák. A ma alkalmazott biztonsági

¹⁷ *A szolgálati szabályzat tankönyve* 1939: 52. Megjegyzem, hogy a tankönyv, a 39,820/1921. B. M. rendelet szabályaira épül.

¹⁸ Az 1952-ből elemzett szabályzat a *bekísérés* rendőri intézkedést nem tartalmazta.

¹⁹ 7/1977. BM. parancs 376–377. pont

intézkedés szabályai gyakorlatilag hasonló esetekben biztosítanak lehetőséget a rendőrnek arra, hogy valakit a saját érdekében korlátozzon személyes szabadságában. Csupán a terület lezárására, illetve a veszélyhelyzet elhárítására utaló bekezdések jelentenek eltérést. Arra, hogy a bekísérés meghatározása miatt változott biztonsági intézkedésre, sem a szolgálati szabályzatban [3/1995. (III. 1.) BM. rendelet], sem a rendőrségi törvény indoklásában nem találunk magyarázatot.

1952-ben az elővezetésre a következő rendelkezések vonatkoztak: „Az elővezetés az a szolgálati kötelesség, amikor a rendőr valakit a bíróság vagy más hatóság írásbeli felhívása alapján, illetőleg a rendőrhatalóság írásbeli utasítására személyes szabadságában azért korlátoz, hogy az illetőt a felhívást, illetve az utasítást adó hatóság elé vezesse.”²⁰ A következőkben ismertetettekhez képest az iménti rendelkezés abban tér el, hogy nem a „határozat”-ot használja az intézkedés alapjaként.

Az elővezetés – hasonlóan a bekíséréshez – nem változott 1977 és 1995 között. Mindhárom szolgálati szabályzat²¹ a következőket tartalmazza: „Az elővezetés az a szolgálati tevékenység, amikor a rendőr valakit elővezetést elrendelő határozat alapján személyes szabadságában azért korlátoz, hogy az illetékes hatóság elé állítsa.”

Véleményem szerint az elővezetés szabályozása az intézkedés jellege és célja miatt nem igényelt komolyabb fejlesztést, átalakítást, csupán az elővezetést elrendelő szervek eljárási rendje folytán – az ötvenes években a felhívás, illetve az utasítás volt a határozat helyett az elővezetés alapja. Tartalmát tekintve a hatályos törvény is ezt tartalmazza, csak nem definícióként, hanem az eljárás leírásaként fogalmazza meg.

Az elfogás az 1994. évi rendőrségről szóló törvényt megelőzően nem egy törvényhelyen, hanem az előállítástól elkülönítve, de azzal szoros kapcsolatot mutatva jelenik meg.

Az elfogás 1952-ben alkalmazott fogalma szerint „az a szolgálati kötelesség, amikor a rendőr valakit a rendőrhatalóság utasítására, az ügyészség vagy bíróság felhívására, vagy saját kezdeményezéséből személyes szabadságában azért korlátoz, hogy az illetőnek a rendőrhatalóság vagy bíróság elé állítását biztosítsa”.²²

Ebben az időszakban az elfogást rendkívül részletesen szabályozták. Mint később látható lesz, olyan esetek is találhatók ebben a körben, amelyek a következő szabályzatokban már az előállítás regulái között szerepelnek.

²⁰ *Rendőri ismeretek kézikönyve* 1957: 36.

²¹ 7/1977 BM. parancs 378. pont; 24/1985 BM. parancs 406. pont; 1/1990 (I. 10.) BM. rendelet 141. pont.

²² *Rendőri ismeretek kézikönyve* 1957: 34.

„El kell fogni:

- a) akinek előzetes letartóztatását az ügyészség vagy bíróság elrendelte;
- b) aki ellen elfogató parancsot bocsátottak ki;
- c) aki rendőri vagy más hatóság őrizetéből megszökött;
- d) akit bűncselekmény elkövetésén tetten érnek, 6 hónapi vagy ezen aluli szabadságvesztéssel vagy pénzbüntetéssel büntetendő cselekmény esetén csak akkor, ha a tettes személyazonossága nem állapítható meg, pl.: könnyű testi sértés, kuruzslás, személyes szabadság megsértése, levéltitok megsértése, rágalmazás, becsületsértés stb. esetén. A közveszélyes munkakerülés tettesét, bár 6 hónapi börtönbüntetésnél kevesebbel büntethető, mégis el kell fogni, ha bejelentett lakással nem rendelkezik;
- e) akit súlyos bűncselekmény elkövetésével gyanúsítanak;
- f) aki büntett elkövetése után megszökött, vagy szökésre előkészületet tesz vagy elrejtőzik;
- g) aki a megkísérelt büntettet befejezni akarja, vagy azzal fenyegetőzik, hogy azt végrehajtja, annak folytatását megakadályozni másképpen nem lehet;
- h) akit a rendőrség, szokásos büntettesként ismer, vagy rendőri felügyelet alatt áll és büntettet követett el;
- i) akivel szemben alapos a gyanú, hogy csavarog és rendes lakással nem rendelkezik, vagy foglalkozása nincs;
- j) akit jogerős ítélettel az ország területéről vagy egy részéből kiutasítottak, és ezt a tilalmat megszegte;
- k) akit a bíróság vagy rendőri hatóság valamely tartózkodási helytől eltiltott és ezt a rendelkezést megszegte;
- l) aki az elővezetésnek bármilyen módon ellenszegül, vagy szökést kísérel meg;
- m) aki a büntettet vagy szabálysértést a rendőr figyelmeztetése ellenére is folytatja, vagy ismételten elköveti;
- n) aki a jogszerűen intézkedő rendőrnek ellenszegül, megtámadja, szidalmazza vagy sértegeti;
- o) aki a rendőr felszólítása ellenére igazolását megtagadja;
- p) aki gyanús körülmények között büntett elkövetésére alkalmas tárgyat tart magánál, vagy olyan tárgy van birtokában, amelynek törvényszerű birtoklása vagy használata tekintetében alapos kétség forog fenn.”²³

²³ Rendőri ismeretek kézikönyve 1957: 34.

1977-ben az alábbi esetekben lehetett valakit elfogatóparancs alapján vagy saját kezdeményezésre elfogni:

- a) akinek őrizetbe vételét, előzetes letartóztatását bíróság, ügyészség, rendőrhatalóság elrendelte, vagy aki ellen elfogatóparancsot adtak ki;
- b) aki őrizetbe vételre jogosult hatóság vagy annak valamely szerve őrizetéből megszökött;
- c) akit bűncselekmény elkövetésén vagy annak kísérletén tetten értek;
- d) aki bűncselekmény elkövetése után megszökött vagy elrejtőzött;
- e) aki súlyos bűncselekmény elkövetésével alaposan gyanúsítható;
- f) akinek gyanús körülmények között bűncselekmény elkövetésére alkalmas, vagy olyan tárgy van a birtokában, amelynek törvénszerű birtoklása, vagy használata tekintetében alapos a kétség;
- g) akit a bíróság az ország területének meghatározott részéről kitiltott, és oda engedély nélkül visszatért, vagy a rá vonatkozó rendelkezéseket megszegte;
- h) aki a jogszerűen intézkedő rendőrnek ellenszegül, bántalmazza, szidalmazza, vagy sértegeti.²⁴

Az elfogás szabályozásában sem mutatható ki lényeges változás, fejlődés, hiszen a fent idézettek a g) pont kivételével szerepelnek az 1985-ös és az 1990-es szolgálati szabályzatban is. A hatályos szabályozás viszont – különösen az előállítás és az elfogás egy törvényhely alatt történő szabályozásával – lényeges tartalmi változást jelentett. A rendőr szidalmazása, sértegetése esetére vonatkozó intézkedési lehetőség a 36/1994. (VI. 24.) AB határozat értelmében, amely hatályon kívül helyezte a „Hatóság vagy hivatalos személy megsértése” törvényi tényállást, kikerült a szabályok közül.

Az előállítás szabályainak változásait – természetesen a már korábban leírtak kivételével – szintén az 1952-es rendelkezésekkel kezdem.

Ebben az évben – mint azt korábban jeleztem – a bekísérést mint az intézkedés alá vont személy érdekében tett intézkedést a szolgálati szabályzat nem tartalmazta. Sajátos módon az előállításról szóló rendelkezések a későbbi szolgálati szabályzatokban a bekísérés címszó alatt szereplőkkel megegyező tartalommal, „saját érdekében elő kell állítani” megjelöléssel kezdődnek:

- a) a túllittas személyeket, ha közbotrányt nem okoznak, és lakásukról felvilágosítást adni képtelenek, vagy ha lakásuk a feltalálási helytől távolabb esik, mint a legközelebbi kapitányság, illetve rendőrőrs;

²⁴ 7/1977. BM. Parancs 397. pont.

- b) a bármely okból gyámoltalan személyeket;
- c) a hajléktalanokat;
- d) a tömeg által üldözött személyeket.²⁵

Az előállítás szabályainak második csoportja a „közbiztonság érdekében elő kell állítani” megjelölés szerint a következő:

- a) azt a személyt, aki a rendőr felszólítására nem tudja magát igazolni;
- b) akinek személyazonossága vagy igazolványának hitelessége kérdéses;
- c) az eltűntként körözött személyt, ha előállítását a körözést kibocsátó szerv kifejezetten kérte.²⁶

Mint azt az elfogás szabályainál rögzítettem, ez a rendelkezés sajátosan szűk körben teszi lehetővé az előállítást, hiszen a később alkalmazott, az előállításra vonatkozó szabályok az elfogás regulái között szerepelnek.

Fogalma szerint az előállítás ekkor „az a szolgálati kötelesség, amelyet a rendőr egyes személyek védelmében, illetve kilétük és személyazonosságuk megállapítása végett teljesít és ezáltal személyes szabadságukat bizonyos mértékig korlátozza”.

Mint korábban leírtam, az előállítás és bekísérés szabályai a második világháború előtti időszakban a ma ismert rendelkezésekhez képest eltérő, szinte felcserélt tartalommal szerepeltek a rendőri intézkedésekről szóló törvényekben, rendeletekben. Ezek szerint az 1952-es szabályozás az átmenet, amellyel az előállítás és a bekísérés szabályai, az intézkedések a mai tartalmi elemeik irányába elmozdultak.

Az 1977-től ismert fogalom alapján „az előállítás a rendőrnek az a szolgálati tevékenysége, amikor valakit a közbiztonság érdekében – szükség esetén kényszerítő eszköz alkalmazásával – személyes szabadságában korlátoz”.²⁷

A két későbbi szolgálati szabályzat – a kényszerítő eszközre utaló kitétel nélkül – hasonló fogalmat tartalmaz. A definíció viszont egyértelműen igazolja korábbi kijelentésemet, miszerint a bekísérés és az előállítás tartalmának felcserélődése következett be.

Elő kell állítani:

- a) akit a rendőr elfogott;
- b) aki a rendőr felszólítására nem tudja magát hitelt érdemlően igazolni, megtagadja az igazolást, vagy személyi igazolványának és az abba bejegyzett adatoknak a hitelessége kétes;

²⁵ *Rendőri ismeretek kézikönyve* 1957: 30.

²⁶ *Rendőri ismeretek kézikönyve* 1957: 32.

²⁷ 7/1977. BM. parancs 390. pont.

- c) aki a szabálysértést a rendőri figyelmeztetés ellenére is folytatja;
- d) aki garázda, vagy más erőszakos magatartást tanúsít kivéve, ha a cselekmény folytatásától tartani nem kell, és az elkövető lakással, munkahellyel rendelkezik;
- e) akit a rendőrség által elrendelt kitiltás vagy rendőrhatósági felügyelet szabályainak megsértésén a rendőr tetten ért;
- f) aki feltételes szabadság szabályait megszegi;
- g) akivel szemben a közveszélyes munkakerülés gyanúja felmerül;
- h) azt az eltűntként körözött személyt, akinél a körözést kibocsátó szerv ezt kifejezetten kérte;
- i) aki az indokolt véralkohol-vizsgálatnak nem hajlandó magát alávetni;
- j) aki a határsávban jogtalanul tartózkodik, vagy ott-tartózkodása alatt a határsávra vonatkozó rendelkezéseket megszegi;
- k) aki nyilvános helyen, vagy házról házra járva koldul;
- l) a botrányos részegség szabálysértésének elkövetőjét, ha a szabálysértés megszüntetésére más mód nincs.²⁸

Az 1985-ös szolgálati szabályzat több kiemelendő változással rögzíti az előállítás szabályait. Az f) pontban írt feltételes szabadság szabályainak megszegése esetét nem tartalmazza. Talán a rendőrségi szigor enyhülése következtében az előállítás eseteit két csoportra osztva fogalmazták meg. Az „elő kell állítani” kitétel mellé az „előállítható” kategóriát foglalták normaszövegbe. Eszerint előállítható, ha:

- a) a szabálysértést a rendőr figyelmeztetése ellenére is folytatja;
- b) a pártfogói felügyelet szabályait megszegi;
- c) nyilvános helyen vagy házról házra járva koldul.²⁹

Egyéb, lényeges különbség a két szabályzat említett rendelkezései között nincsen. Az 1/1990. (I. 10.) BM. rendeletből a bekövetkezett változások és a jogszabályi háttér átalakulása miatt természetesen kimaradt a közveszélyes munkakerülésre, a határsávban tanúsítandó magatartásra, a rendőrségi felügyelet szabályaira és a kitiltásra alapozott intézkedési lehetőség.³⁰

²⁸ 7/1977. BM. parancs 392. pont.

²⁹ 24/1985. BM. parancs 421. pont.

³⁰ 1/1990. BM. rendelet 156. pont.

Felhasznált irodalom

- ÁDÁM Antal (1996): Az emberi és állampolgári jogok jellegéről és korlátairól. In KISS László (szerk.): *Válogatott fejezetek a rendszeres alkotmánytan köréből*. Pécs: Janus Pannonius Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 63–118.
- A szolgálat szabályzat tankönyve* (1939). Budapest: A M. kir. Rendőrség országos szakfolyamainak kiadása).
- BUZÁS Gábor (2022): A rendészeti igazgatás a védelmi és biztonsági igazgatás rendszerében. *Katonai Jogi és Hadijogi Szemle*, 10(1), 7–29.
- HALÁSZ Iván szerk. (2018): *Alkotmányjog*. Budapest: Dialóg Campus.
- KUKORELLI István szerk. (1998): *Alkotmányjog*. Budapest: Osiris.
- LAKY Imre (1901): *A rendőr önálló intézkedései szolgálatban*.
- Rendőri ismeretek kézikönyve* (1957). BM ORFK Kiképzési Osztály.
- SKORKA Tamás (2020): Rendőrség a koronavírus ellen. *Magyar Rendészet*, 20(4), 173–192.
- Online: <https://doi.org/10.32577/mr.2020.4.11>

Jogforrások

- Magyarország Alaptörvénye
1/1990. BM. rendelet
1994. évi XXXIV. törvény
24/1985. BM. parancs
7/1977. BM. parancs